

Anatole Le Braz :Sant-Servez 1859 – Menton 1926. Mab ar skolaer laik.

Anatole Le Braz : Textes bretons inédits pour servir à l'Le Théâtre celtique. Bet embannet e 1904.

Modernnaet eo bet an doare-skriva.

Eur bern geriou galleg 'zo e-barz ar skridou-ze. Adskrivet int bet evel doare-skriva ar brezoneg.

Taolenn

La création du monde.

Vie de Saint Jean Baptiste.

Vie de Saint Pierre et de Saint Paul.

Vie de l'antéchrist et jugement dernier.

Ar farouell goapaer.

Yann Mélarje.

Vie de Malarjé de tristemine : Sa femme et de ses enfants.

La passion de notre seigneur.

Mystère d'Eulogius.

Vie de Moïse.

Vie de Saint Garan et de Sant Denis.

Mystère de Cognomerus et Sainte Tréfine.

Sainte Genviève de Brabant.

Feuillets manuscrits de la collection Luzel

Vie de Jacob. Vie de Huon de Bordeaux

La création du monde

Eva

Adam, ma gwir bried, chañchamant a gavan
E-barz em oll mempro'. Fatig on ar wez-mañ.
Ma gwentlo' a zo braz Allaz ! ne harzan ket.
Med 'pad ouzin tri deiz mervel a vezo red.
Roit din hoh asistañs, m'ho ped, Doue an tad.
Arru eo sur an eur ma hanin merh pe vab.
C'hwi, ma fried Adam, chomet bepred prezant.
Ho prezañs a zo din kalz a gontantamant.
Pardon, ma gwir Doue ! Red eo kuitaad ar bed...
C'hwi ho-poa la hrouet da vond egzant a boan
Ha bremañ emañ an amzer ma soufrin ma –unan.
(Le Théâtre celtique , p. 273)

Kain parle

Ma Doue eternal, p'hoh-eus ma egzilet,
Evel eur vagabond da vale der ar bed,
An den a welin a rankontrin kentañ
Me 'reket diganeoh ma teuio d'am lazañ.

Dieu le père parle

Me 'lavar dit, Kaiñ, ne hoarvezo ket se...
Abalamour d'az krim ha d'az fehantete
Evid memor, me a ya da forjañ,
Ha kent ma kuitay, me 'rank da ziellañ
Da vezi remarquable dar bed oll da weled

En kement ha ma 'h i da vale dre ar bed.
An douar an hini¹ m'hen n-eus e labouri
Ne brocho netra evdi da zubstaiñ.
(*Le Théâtre celtique* , p. 274)

Kain

N'em-eus ket ar pouvoar d'arreti eur gammed
Na da boziñ nemeur e-barz e nep kanton...
Mez pagomant Doue eo red obeisañ :
Me a valeo partoud, frank a-walh eo ar bed-mañ.
(*Le Théâtre celtique* , p. 275)

Zerubin

Setu amañ, Sept, ar plas ma oe krouet
Gwechall ho tad Adam gand créateur ar bed, Goude
ze 'oe tennet eur gostenn dezañ
Da formiñ e bried anvet Eva...
Amañ e oen krouet en pep sort dilliso'².
Ne oent ket d'ar houlz-se jujet sur d'ar maro ;
Paneved ma pechont dre o fragilite
O tond da drañgresiñ gourhemenn' Doue.
(*Le Théâtre celtique* , p. 275-276)

Zerubin parle

Hennez a reprezant, ma mignon, **ar portred**
An hini³ a gle dond da redimañ ar bed ;

---

¹ an hini : pehini, er skrid orin.

² dilliso' : ?

Hennez eo an eil Adam hag a vo kaozion
Evid kement peher a vo.....
An hini, an hini serten a digoro
Perzier ar baradoz da gement den hen pedo,
A lakay eur chadenn war gorv an droug-spered,
Mar fell dezañ mui tentiñ e vignoned.
Dalet, set u aze, me ree deoh teir skluzenn
Demeuz a eun aval deuz ar memez gwezenn.
Ar re-mañ a laket, pa vo maro ho tad,

Unan en e heno', diou en e zaoulagad.
Demeuz ar re-ze e savo teir gwezenn
Hag a vo profitabl evid ar beherien.
Ar gwez-se a zavo hag a vezo anvet
Sedrez ha Sufrez hag eun all olived,
A vezo neseser 'n eun unan da gaved
Da dougen mab Doue da baea ar pehed.
(*Le Théâtre celtique* , p. 276)

La première personne noyée parle

Forz ! Peleh eh in-me ? Konke ret eo ar bed
Partoud gand an dour braz. Ne on peleh moned.
Gwelet am-eus deja tud o vond gand an dour.
N'on Petra a rain evid en em zaveteiñ
Eo red chom en dour braz, siwaz din ! da veuziñ.

---

³ ar portred

An hini : fazi : portred an hini.

Jozef

Aotrou ar beleg braz, mar deut da bermetiñ,
Me a lavaro deoh asuret heb fañsin,
Evel ma remerket, me a zo añsien ;
N’hen deo ken dimeziñ birviken.

Ar beleg braz

Marteze, evidoh da vezañ añsien,
E vije hoh hini a dougje eur rozenn.

Jozef

Ma zad, me a eneo emgoapaet, eneo : ?
Mez, evid kement-se, Doue da vo meulet !
(*Le Théâtre celtique* , p. 283-284)

Ar beleg braz a gomz

Mil a mil gwez ar bed a vez kent koñsommet
Evid na chome o komz hep kaved neb efet,
efet : galleg “effet“.-
Ma Doue ! Ar walenn a zoñjem nebeutañ
He-deveus fleuriset. Gras deoh a rentan.
Hag ar Spered santel en form eur steredenn
Diskennet, kaerrañ gras ! goude war ar walenn.
Jozef, heb lakaad mar, c’hwí eo sur an hini
A houlen eun Doue a ve par da Vari ?
(*Le Théâtre celtique* , p. 284)

Jozef

An hent a zo vil-meurbed ; ho kas di ne garen
War treid ; Mari, c'hwi a yel war eun azen.
Eun ejenn da werzañ ganeoh a yel ive',
Da ober on beaj, mar be red dim dale.
(*Le Théâtre celtique* , p. 284-285)

Vie de Saint Jean Baptiste
(Manuscrit de ma collection).

L'Ange

Zakari, Zakari, mignon braz da Doue,
Klevet e' da bedenn, n'az-pe dond euz aze.
Dirag an tribunal euz a auteur ar bed,
Ar bobl a Izrael a zo en gras bepred.
Emberr e vezo ivez delivret an tado'
A zo e-barz ar lim, nombr braz 'zo. – lim : ?-
O hortoz ar Mesi evid o redimant.
Mez emberr e hallint 'n rejouisañ.
Me 'lar dit, Zakari, eun dra 'zo remerkabl :
Penaoz Elizabet a goñsevo eur mab
Daoust d'he oll gozni, a vezo Yann anvet,
A vezo persepteur da redempteur ar bed.
Dond a ray da vevañ en eur vuhez divin.
Ne deuio da evañ biken na jistr na gwin.
Kalz a 'n em rejouiso euz e nativite,
E-mêz bezañ vo ivez agreabl e vuhe'.

Zakari

O pevez fantazi, o ! pebez illuzion
En-deveus ma troublet en hevelep feson ?
Pe pa ven en templ, peotramant e-mêz,

E klevan lared treo' ha ne harezoñj jamez.

- harezoñj : ne zalhen soñj.

L'Ange

N'az-pe ket, Zakari, nep sort illuzion.

Ar pezh a lavaran dit a zo oll treo' gwirion.

Zakari

Ha piou out-te o parlant euz treo' 'zo ker uhel ?

L'Ange

Me a zo Gabriel, kannad an Eternel.

Zakari

Leret din-me, ma Doue, ya, ma permetet,

Penaoz e hallfe erruoud ar pezh a leveret...

Penaoz Elizabet, 'zo pevar-ugent vloaz,

Penaoz e koñsevefe enni nep krouadur.

Hennez a zo serten eun huñvre dreist an natur.

On Doue a diskoe an egzempl-se ekspres,

Pa vezont dija koz ne dougont ken a frouez ;

Ispisialamant eur wezenn en hini⁴

N'he-deus ket produet biskoaz a frouez enni.

'Zo eun dra imposubl goude sterelite

Arruoud an amzer ezu ar fertilite.

---

⁴ en hini :pehini, er skrid orin.

L'Ange

An neb e-neus krouet an doaur hag an neñv,
Pa e' plijet gantañ heb neb difikulte,
E-nezu ar buisañs, ivez, na doutet ket,
Evid akomplisañ ar pezh e-neus laret.
Raf se na doutet ket euz puisañs Doue.
Ar pezh e-neus laret a zo oll gwirion.

Zakari

Poan vraz am-eus o tond da grediñ kement-se.
Rag se, en ho suppliañ humbalmant, êl Doue,
Mar e' gwir kement-se, dond a ray sklêrijenn din
Ma hellin fermamant dond neuze da grediñ.

L'Ange

'Balamour, Zakari, ma 'h out ken iñkredul
D'ar pezh a zo gwirroh evid ma n'eo skritur,
Evid punision d'az iñkredulite
Hag evid diskouez dit e laran gwirione',
Ahann da nao miz krenn e teuy da vezañ mud
Heb galloud en neb giz lared gwir deuz an dud,
Hag ar hentañ burzud a ray da vab, Yann anvet,
A vezo, Zakari, roet dit ar prezeg.
(*Le Théâtre celtique*, p. 186-188)

L'Epilogue

Fin a zo deuz a bep tra, nemed da hras Doue ;
D'on istoar Trejedi eh eus fin ive' .
Er bloaz mil seiz kant tri ha tri-ugent,
Buhez Yann Badezour, ar brasañ deuz ar zent,
On-eus disklêriet deoh, gand pep sort gwirione' ,
Hervez rapport eul levr, dre wir fasilite,
A zo en Pluzuned, me a asur, skrivet
Gand eun den yaouank, me ho ped, intentet.
Bolonte' vraz am-oa da laked he c'hoari ;
Mez, allaz ! divennet eo e-barz an Eskopti.
Dre ordonañs an Eskob, Dom Guyon ar Born,
Eo divennet absolu an Trajediennno' .
Ajoutet er memez ar hajo' rezervet
Penaos resitañ buhez ar zent 'zo pehed...
Hag e veh birviken e feuilletiñ levrio'
Hag ar Skritur santel añsiennañ 'zo er vro,
Ne gevet ket memez a ve pehed veniel
Doned da resitañ ar buhezo' santel.
(Le Théâtre celtique , p. 503-504)

Vie de Saint Pierre et de Saint Paul
(Manuscrit de la Bibliothèque de Quimper)

Justinien

Ya, pa ve red din aňgajiň ma leve,
Gwerzaň ma oll dillad ha klask ma boued bemde'
Ma gallan eh afet, ne roan ket a gas,
Ma hellin vomisaň warnezi ma araj.
Rag se, me ho supli, me ho ped, ma breur kaer,
Da gaved soagn a Clemant evel ho kwir vugel,
Leket haň war ar skol ha gret dezaň deskiň.
Me, greet em-eus moyen evid ho kontantiň ;
Ha m a ya bremaň dre ar bed da vale
Da glaks ar vichantez, ma 'mezo e buhe'.

vichantez : ?

(Le Théâtre celtique , p. 290)

c a gontinu da gomz
Aotro', mar plij ganeoh, roit din an aluzenn
Me a zo aflijet, ne hallan en em zouten.
Ha Doue ho-paeo deuz ar mad a reet
En andred an dud paour hag ar re aflijet.

Justinien a gomz

N'em-eus netra da rei d'ar sort truanterien,
Ispisialamant entrezoh Kristenien,
Rag n'he-deus nasion war ar bed o renin

A ve ken obstinet na ker fall tud hag hi.
Me a oa dimezet ivez d'eur gristenez...
Me a zoñje penaoz e oa eur wreg onest.
E-barz an aparañs e oa fur ha modest ;
Hag eo bet ker karget a dezirio' charnel
Ma'z eo eet deuz ar gêr, ar vil, gand he mevel
Ha daou ma bugale 'zo eet ivez ganti...
Rag se, lavar din-me ar wirionez bremañ,
Ha te e-neus he gwelet o tremen dre amañ ?

Masidian a gomz

Ma kavfeh ho pried, aotro', leveret din,
Ha c'hwi ho-pe ar galon da ober droug dezi ?

Justinien a gomz

Me a gare eh afet evid tri-hant teston, *teston : ? (test)*
Me 'blantfe ma hleñve' a-dreuz dre ho kalon.

Masidian a gomz

Mez marteze ez eo abuzet fosamant.

Justinien a gomz

Neb en-deus hi gwelet a zo eun den prudent.
Rag se, lavar din ha te en-deus he gwelet ?

Masidian a gomz

Evid dre an hent-mañ n'he deo ket tremenet ;
Mez me 'lavarado deoh en añtie⁵ an tenor.
An deiz all e klevis e veuzas war ar mor
Pevar den a oa eet en eur vagig vihan.
Hag e oa ar sort tud hoh-eus kontet amañ.

Justinien a gomz

Me ho trugareka, Doueo' evuruz
Mar deo c'hoarvezet se ez on meurbed joauz.
Evid e rekoñpâñs d'e iñfidelite
E kredan-me parfet hoh-eus permetet se.
Abalamour m'hoh-eus roet din kelo' mad,
Dalet tri lous aour aze en eun donad.
Birviken ne sesan dre ar vro da vale
Ken am-bezo gallet gouzoud ar wirionez.

Masidian a gomz

Me ho trugareka, aotro', a wir galon ;
Ne oui jeh ket ober a vrasoh aluzon. aluzon : aluzenn.
(*Le Théâtre celtique* , p. 291-292)

Le prologue

Hag on kalz dezu a zent...
A zo o buhezio' en brezoneg rimet ;
Ha sant Per.....

---

⁵ añtie : galleg entier.

Ken a oa nevez zo n'en-deus bet c'hoanteet
Da rimañ e vuhez e-barz en brezoneg...
Nombr braz a ilizo' da zant Per dediet...
Memez kalz zo a dud ar re⁶ na ouzont ket
Petore tourmañcho' en-deus sant Per soufret....
Ma oambet oblijet....
Da zoufrañ an istoar en lañgaj natuel,
Gand Hairy Congar deuz a barroz Serval,
Hag a bet abalamour kement den hen lenno
Da iskuziñ ar faoto azo en e verjo'. faoto : galleg fautes (manques)
(*Le Théâtre celtique* , p. 438-439)

---

⁶ ar re : pere, er skrid orin.

Vie de l'antéchrist et jugement dernier
(*Manusrit de la collection Vallée*)

Celui qui fait le Prog dit

Jezuz Maria, credo ! Petra eo kement-mañ ?
Estonet eo ma halon, komañs a ran spontañ/
Maleur din, Kristenien, setu an Antekrist
An hini⁷ a deklar inimi Jezuz-Krist
Hag on goll valtretou....
Néanmoins koulskoude red eo din rezistañ
Da gombatiñ oute a wellañ ma hellfom.
Birviken on lezenn asur na dilezom.
(*Le Théâtre celtique* , p. 295)

Le 3ème mort parle

Koz ha yaouank, braz ha bihan,
Ententet oll petra 'laran ;
Pell a zo az po klevet
Gand tud savantoh...
Eo justifiet ar maro...
Ho trangrdiñ gourhemennou
Doue ....
Soñjet gleet eur veaj
E rankent tremen ar pas...
Noble' ha partap kuitibuan.
Ar re a zo kant vloaz bevet,

---

⁷ An hini : pehini, er skrid orin.
inimi : galleg : ennemi.

Kant vloaz a zo de' tremenet.
Ha ranket braz ha bihan soñjal
Anduriñ maro a rankar. rankar : ranker.
(*Le Théâtre celtique* , p. 296)

Lamme parle

Red eo enta, ma Doue, dilezen ar horv-mañ...
Ha chañs an eil (?) trist ouz ar vo selestiel,
An douar ouz an neñv, ar maro ouz ar vuhez eternal...

Le Cort

Allaz ! piv a gontrain da guitaad ma frezañs ?

Lamme

Ar lezenn favorabl, Doue oll buisant.

Le Cort

N'en-deus ket a skrupul evid on disparti ?

Lamme

E volante' eo ; bremañ eo poent repoziñ.

Le Cort

Formet on da voud dit langiz perpetuel.

Lamme

Torret eo an arret gand Doue eternal.

Le Cort

Pa vim separet, peleh 'vo ez i-te ?

Lamme

Da gemered posesion gand an aotro' Doue.

Le Cort

Pa 'm-eus bet lod an droug, n'am-bo ket ivez ar mad ?

Lamme

Chom a ri c'hoaz en douar hep kaved da vennad.

Le Cort

Mar glean posediñ eur vouez, lavar din-me,
Petra ne dan bremañ ganit da bosedañ ?

Lamme

Ne blij ket gand Doue ez h es 'mêz ar bed-mañ.

Le Cort

Ma zribuillou tremenet e houlenn repoziñ.

Lamme

Doned a ray an deiz ma vi rekompañset.

Le Cort

Piv am degemero pa vim a-kuitet ?

Lamme

An douar, on mamm, dindan ar minimum.

Le Cort

Petra a rin, dastumet ‘barz er sort lojamant ?

Lamme

Brillantoh mil gwez e retorni ennout

Evid eklersisañ ez e-vêz ahanout.

(Le Théâtre celtique , p. 297-298)

Le Cort

Adieu enta ‘laran, pan deo neseser.

Lamme

Adieu, ma gwir gorv, adieu, ma mignon ker.

Le Cort

Adieu, ma gwir vuhez ha ma muiañ-karet.

Lamme

Adiue, te am zervij fidel bepred.

Le Cort

Adieu, dre da gondou ez an en asurañs.

Lamme

Adieu, douget eh-eus din bepred reverañs.

Le Cort

Adieu, te am hare bepred fidelamant ;
Adiue, te ‘h eus douget da gargou koñsañtant.
Mar am-eus souffret tribuill, Doue a roy din gras.

Lamme

Evel-se ez out sur er baradoz er⁸ plas.

Le Cort

Joa em-eus o vezañ heuliet al lezenn fidelamant.

Lamme

En repoz e vezi bete deiz ar jujamant.

Le Cort

Adieu enta, ma ostiz, adieu en ano Doue.
Ke da gemer pozision ‘mêz an eritaj-se.
Ma divskouaran ha ma daoulagad a faies⁹ en ofis.
N’em-eus mem er bed oll a rahe din servij.
Krenañ ‘ra ma eskern. Maro eo ma ene.
Ne ouezfes ket ouspenn lojañ pelloh gane.
Adieu, adieu, ma buhez ! Kontatamant an neñv uhel,
Joauz hervez da dezir ‘vez ar gloar eternal.

---

⁸ er : emañ da blas.

⁹ a faies : ?

(Le Théâtre celtique , p. 299)

Leviatan

En Doue jamez na gret din
Na n'hen kar tamm dreist pep hini.
Lez a-goste' ar vertuziou.
Gra da volante, en peb bro,
Des e mallet, des¹⁰ e wrage'.
Parjur heb fent d'e larjente...
D'ar suliou ha d'ar goueliou din
Karg da gorv demeuz a win ;
Gra d'az nesañ ober ive',
Hag e vo salvet da ene...
Munter ha dezir heg efet ;
Jamez da den ne bardon ket :
Ha 'n em vañjiñ a zo gleet
Mar kerer leal bezañ salvet...
Gra da ezeh ha da wrage'
Bezañ luksur bepred....
Ne ra jamez kofizion,
Pinienn na santikasion.
Ke prontamant da zakramantiñ
Pa 'po debret da dijuni.
D'ar suliou ha d'ar goueliou
E tle boud digor frank ar genou...
Neb ma lezen a observou

---

¹⁰ Des e mallet, des : ?
Munter : ?

Me heb douetañs hen rekompasso
Na birviken doanet na vezo
En kreiz sitem an ivernou.
(Le Théâtre celtique , p. 300)

Belsibut

Hogen, ket d'am poan n'em-eus ket
Rag kemend-all a deziran
A deu ganem oll ar bloaz-mañ.
En Kernef em-eus baleet
En kement korn en e gavet,
Ivez dre memez dre ar gwerjou,
Kement a garane ran enno.
Ha me en Quimper-Corantin
Bete mond da Gastel al lin,
Ha kastell an touas da Gares,
Ahane e teuan da Vontroulez
..... ha da Leskornou
E komañsan en Poull friak
Hag ahane e teuan da Blijidi
Hag ho kemeran tri ha tri...

Mamonat

Dre Spagn ha dre an Itali
Hag ivez memez dre Hollandi
E teuan ganen heb eston
Ma feiz, m'he gred, eur milion.

Ha c'hoaz n'am-eus ket eno tardet.
D'ar Roh em-boa hast da voned :
Pegement bennag 'mañ se bihan,
Ahane 'm-eus bet ar muiañ.
Kredet mar keret, me 'lar hep fent,
Poan vraz em-eus ouz o dougen.
(*Le Théâtre celtique* , p. 414)

Saint Michel

Savet oll dud varo ! Deut da resitañ !
Duet oll dirag Doue da 'n em gomparisañ
Ha 'n em gompariset oll en trovienn Jozafa
Da voud rekompaset 'vez ho troug hag ho mad.
(*Le Théâtre celtique* , p. 301)

Les clous de pieds parlent

Dañserien impudik milliget
Dre ho traidou hoh-eus ofañset
Kement Jezuz ma choaz hañ staget
E dreid er groaz dre ho pehed.
(*Le Théâtre celtique* , p. 302)

Le crachat dit

Na c'hwi, merhed ar bleunv frizet,
Ho pizaj frotet, dantellezet,
Pan deo ho kalon dizolet,
Evid tentiñ ar gourtizaned,

Allaz ! bleuñv Jezuz a oa tennet
Ha memez gante treinet,
Hag e varo ivez displantet,
En punision da oll pehejou.
C’hwi a zo koz ma oa krachet
War e vizaj seh.....
Ha pa n’hoh-eus greet pinijenn,
C’hwi a vo losket da viken.
(*Le Théâtre celtique* , p. 302-303)

Le Trant denié parle

Uzelerien tostait ive’.
Gwelet amañ madou o hente’
Ha te ne ‘n az-peus ket restituet...
Allaz ! Jezuz, ar gwir barner,
A oe gwerzet tregont diner
Abalamour d’az arived.
En-deus souffret poaniou kalet,
Penazo, peherien, ha posub ‘ve
E kredet dodn dirag eun Doue,
Rag c’hwi a zo dezañ okazion
Da zoufriñ maro ha pasion,
Nompas hepken en menez Kalvar
Mez.....
Ken liez gwez m’hoh-eus pehet...
Lez ‘h eus ar creou (?) mad
Ha heuliet an diaoul ho tad.

Kuitaad Doue, kuitaad Jezuz,
Evid bezañ jamez maleuruz.
(*Le Théâtre celtique* , p. 303)

La terre parle

Me eo an douar a zo ken glaharet
Dre ar beh ponner ‘vez ar pehed
Kometet gand tud valleuruz.
Pa oen-me gand Doue krouet
Eur gwered kaer ha benniget
A brodure a bep sort louzou...
Ne oa nemed roz an dilikou ;
Amzer kaer en peb bro.
Egzant añvi hag a boan
Er baradoz war ar bed-mañ.
Mez dre ar pehed ken eksekrap
Ez on-me rentet ken mizerabl...
Netra pelloh ne broduan,
Gand malloz Doue ez on kondaonet,
Nemed tant spern ha louzou fall
Dre ar pehed greet gand an dud fall.
Vañjañs, o ! ma Doue, vañjañs !
Eneb ar beherien red ivez ar setañs,
Ken du ha ken kriminel !...
Ne veritan ket ho kweled,
O ! ma Jezuz, Salver ar bed.
Digoret eo ma oll intralou

D'o angloutin en ivernou...
Eet int da gaved pardon,
Iñduljañs na remision.

Le ciel parle

Me eo an neñv a zo koaviet.
Ne harzan mun, Krouer ar bed,
Da roi sklêrijenn d'ar beherien
O-deus torret ho kouramenn.
Ken braz orer em-eus oute
Ma houlennan, o ! ma Doue,
Dre ho jusis hag ho tivinite,
O eksterminañ korv hag ene...
Me a houlenn vañjañs, o ! ma Doue,
Deuz an dud fall ha didalve'...
I 'deus dispennet kig ha gwad...
Ne harze mun an elemañchou
Da zuportiñ ar pehejou...
Kasetiñ pell 'vez ho prezañs,
Korv hag ene da virviken
Da leskiñ en-kreiz puñs an ivern...
Deut da vañjiñ hoh arogañs.
An heol, al loar hag ar stered
A houlenn ar setañs 'n o eneb.
(*Le Théâtre celtique* , p. 303-304)

Les 3 doane dit asamblez.

Adieu eta, Salver ar bed,
Adieu eta gwad sakr 'vidon kuillet !
Adieu ! E kouezan en ivern !
Adieu da jamez, pemp Gouli !
Adieu deoh-c'hwi, Gwerhez Vari !
Adieu, Êlez, sent ha sentezed !
Adieu, kerent ha mignoned !
Malloz dit, tad, malloz dit, mamm,
C'hwi a zo kaoz d'am foan eflamm !
Malloz dit, person milliget,
En defaot n'e-poa ma horijet !
Malloz dit, kovesour iñgrat,
N'az-poa ma horijet ervad !
Malloz dit, metsr ha mestrezed
An defaot n'ho-poa ma horijet !
Malloz d'an dañsou ha d'ar hartou !
Malloz d'ar bal ha d'an dañsou !
Malloz d'ar gwin ha d'an dud fall
A zo bet okazion d'am gwall !
Arajiñ a ran en giz ar chas.
Srahinet om oll gand Satanas.
An naered hag ar serpanted
A vezo da jamez on boued.
Allaz ! allaz ! pi a harze
En tan ardant korv hag ene,
Hep koñsomi, na bezañ laosket

En tan ruz ha milliget !
(*Le Théâtre celtique* , p. 304-305)

Vie de Saint Laurent
(Manuscrit de la collection Vallée)

Satan parle

Salud deoh, prinns Orañs, e oan o tremen bro,
Ma 'h eo bet chañset din dond eno baleo.
Evid 'n am anafet, me 'zo dimeuz ho kwad.
Ho tad em anave, evid ne ra e vab.
Deuz a houlennan mar em-eus greet ofañs
Bezañ bet ken hardi' da dond da 'n em avañs
Da antren e ho touar heb bezañ goulennet
Ho koñje da gentañ, evel 'ma dleet.

Orañs parle

Iskuzet oh, aotro', me 'zo ho servijer,
Rag me a gred ez oh unan deuz ma mignoned ker ;
Mez, ami, avit o komz, me 'ho anevan ket.
Mar doh dimeuz ma gwad, hoh ano a leret.
Me 'm-eus bepred respet evid ma aliañs,
Ne dizanvin den, mar de' a reas an noblañs.

Satan parle

A-berz ho mamm, aotro', eo on heritach,
A oa e Eberni, c'hwi a oar se heb flach ;
He breudeur a oa oll priñsed ha baroned,
'Barz en suit ar Roue bepred 'oa ho kavet.
On tado' a bep tu a oa a aliañs

Hag en em respete ar re gentañ noblañs.
Meur a vloaz ‘zo bremañ abaoe ma oan-me bet
Er gêr a uskoa, mez bremañ on antreet.

Orañs parle

O ! serten a-vremañ me ‘m-eus anaoudegez.
Klevet em-eus komz ahanoh aliez.
Joa em-eus dre ma le ouz o degemered ;
Me am-eus evidoh pen enro ha respet.
Red eo din kontañ deoh evel d’am har bremañ.
Ar sujed, an diskour a oa ganem amañ.
Bezañ on-eus eur mab n’en-de ket badezet,
Eur bugel vangansuz hag on rent surprenet.

Satan parle

Me ‘gre dre ho kras gweled ho mab, aotr’,
Ma de’ s trad a humeur dre ras an naturio’,
N’ho-pezet ket a geun o weled eun den yaouank
En e briñsip kentañ o vezañ sufizant.
(*Le Théâtre celtique* , p. 314-315)

Laurent

Antreet, aotro’, hardisamant...
Kaer hoh-eus êsa en em dennañ,
A-berz Doue hoh arretan.
Respontet amañ din en eur gêr :
Ha c’hwi ‘zo kristen ?

Callot

Me 'lar dit ne n'on ket kristen,
Na katolik, na mab romen.
Kement a houlez diouzin
Dre an hent-se a dizansavin.
(Laurent lui jette le stolle , Callot crie).

Laurent parle

Kaer eh-eus, naer Ronan, krial,
Seu te arretet ; ar zal
Amañ e rankez boud staget
Ken 'n em gavo an doktored.
Kaset, Orañs, tud re ar hanton
Da glask an dud a-feson.
Nobl ha partapl, red eo doned
Da weled an diaoul staget.
(Le Théâtre celtique , p. 318)

Laurent

Orsa, c'hoaz repetet ho komzo.
Gand dour santel me az kontregno.
Dre Jezuz, ar zent hag an Ele',
Lar dirag an aod piou out-te.

Le diable crie et dit

Paouez ! Me 'lez gand da dour sant !
Me 'laro dit hep kaved tourmant.

Mde 'zo diaoul, mab da Satan :
Collt eo ma ano ma-unan,
A zo tregont vloaz 'zo en ti-mañ,
Ez plas te eo a devoa besan.
Me n'e non ket mab d'an aotro'.
Eun diaoul, me em ano.

Laurent parle

Red eo dit komz publikamant.
Ha pan dout de' mab d'an êrouant,
Penaoz e regout de' da antre ?
Kuita prest habit an den-se.
(Il quitte l'habit. Il crie)

Berit

Setu an Il ganen kollet.
Berit voan, Berit on anvet.
Te a zo mab d'an aotro'-mañ,
Ha me n'en-don netra dezañ ?
Pa oas bihan ez mailluro',
Me az kasas diwar o zro
D'an neiz pig, da jardin ar pab.
Te 'zo sant ha me mizerabl.
Greet em-eus deze mil tourmant
O klask o lakaad da neant.
Me 'wel eo kollet ma oll poan din,
Pan dout arri d'am hoñjuriñ.

Lorañs o komz

Mab Satan, krenn en em dennet !
Lest ma zud en pasianted.
Me az miro gand gras Doue,
N'az-po neb veli warneze.
En em denn prest diouz an ti,
Peotramant leh ma ker.

Berit a lar

Me 'lar dit ne sortiin ket
Hep kaved ar gaj 'zo dleet.
An tad pe ar vamm a reet din,
Pe eun all bennag a ddu an ti.

Lorañs a gomz

Koz flehier, ha c'hoaz en em arretet,
Pa gomzan, ne vin ket kredet.
Taol a ra dour benniget. An diaoul a gri. Lorañs a lar :
Gortoz, me az rekompañso, mab Satan,
Evid rekompañsiñ deuz da boan.

Berit parle

Charni Sacré ! Peleh eh in ?
Fallach, te a ra din detestiñ.
Mar dan d'ar gêr hep riz ebed,
Eh on sur a voud chabistret.

Lorañs a gomz

Ha bremañ sin da Satanas a laran
Leret gene ar homzo'-mañ.
Vade, vade, mab Jupiter,
Rankoñtret, diaoul, d'ar maner.

Berit a gomz

Malloz an oll elemañcho'
Dit-te, Lorañs, gand da oll gomzo' !
Me 'disparfoueltro gand ma dent
Kement a gavin war ma hent.
(Le Théâtre celtique , p. 319-320)

L'Oublier entre avec un jeu d'hasard et dit :

Me 'ya deuz an eil gêr d'eben,
Ha doug ma houbli war ma hein.
Oubli ! Oubli !.....
..... Piou a entent c'hoari ?
Me eo paotr an hasard !
Eun diner ouz eur liard.
Me ne ran forz ouz piou 'hoari
Hag e ve kant skoed ar barti.

Callot

Orsa, red eo kaved bremañ
Pasetañs da 'n em rejouisañ.

Ma kaven-me an harzader,
Me 'hoarife en e geñver.

L'hazardeur approche en disant

Pa oan o tremen dor ar gambr,
Em-eus ho klevet o parlant.
Me 'zo anvet avañturier
Hag avañs ma hoari dre gêr.
Ha mar hoh-eus c'hoant da hoari,
Ma nadoe deoh a brezantin.

Callot

Pegement a gousto din-me
Pemp taol pe chach gand da nadoe ?

L'Hazardeur

Pa 'pezo laket eur pistolet,
Me a chago en doubl bepred.

Callot

Hazard eta eo ar barti.
Me 'ya da gomañs e c'hoari.

L'Hazardeur

Me 'diskouez deog dre reglenn
An taol-mañ a zo tennet gwenn.
(*Le Théâtre celtique* , p. 321-322)

Callot

Pal lermorbiach ha par fin,
Ma n'em-eus diouzit eur gwell fin !...
Me 'goll deg a daou bistoled. daou bistol
Mez me 'ya c'hoaz. Hazard 'vo din,
Sorser out pe e hounezin.

L'Hazardeur

Aotro', deut ket da fachañ...

Callot

Charni, coquin,, magisien,
Me 'goll ma arhant ha ma foan.
Hemañ 'vo ma zol diwezañ.
Me 'ya kourajuz da dennañ.

L'Hazardeur

Paeet, aotro'. Gweled a ret
Dleoud a ret tri pistoled ; tri pistoled : tri fistol
Ar c'hoari a ra bete bremañ
Ha neb a gol a rank paeañ.

Callot

Klenket ho stal, en em retiret !
Hep touch gwenneg na pistoled.
En em retiret deuz ma hichenn

Gand ho kardan egwilletenn.

L'Hazardeur

Aotro', ma faeañ a ranket.

Me 'grio forz ma n'am paeet.

Callot

Gortozit, ha me ho kontanto.

Gand ma hlevez me ho paeo.

Dalet evid ho fallente'

A-dreuz ho horv eun taol klevez.

L'Hazardeur

Forz ! Ma buhez ! Kouezet hoh-unan.

Lazet on gand an den fall-mañ.

Hemañ eo ar maleur em-eus rankoñtret.

Kant gwez e oan avertiset,

Ma frofit oh heuilli gouel c'hoari,

Setu ma maleur diouti.

(Le Théâtre celtique , p. 322-323)

Ar farouell goapaer

(Manuscrit de la bibliothèque du port de Brest)

Sioul

Dalit, Yoen, kemerom an amzer evel ma teu... pa en-deveus ar mestr madelez evidom e hallom profita anezi...

Yoen

On gwreg, Jeketa, a oa he c'hoar-vager... Setu perag e kar or bugale. O gweled a ra evel he re prop.

Sioul

N'e' ket lavared n'en-deve ket bet eul loaiad eveuz¹¹ ho yod... Hogen ne verit ket an dra-ze nehi eun den onest. Ne gemerin soursi ebed war kont va gwreg, mar gra he aferou e kuz. Ha ma n'em-eus van anzezo, he c'hoarin koulz ha biskoaz.... Ne ouezon tra sotoh evel on-unan or lahar.

Yoen

Hag e reoh manifik... Evel a livirit am-eus greet... E livirin deoh, Sioul, diêz eo ne vem oll korneg. N'ez om jamez en on ti• bepred er mêziou. E-pad an amzer-ze eta, al abousiterien.... laboused... Hogen bez ez ouezom ervad e ranker tremen eno...

(Le Théâtre celtique , p. 388-389)

---

¹¹ eveuz : deuz.

Yann Mélarje
(Manuscrit de ma collection)

Ar hont

Arsa, goud a ouzes-te ober ar gegin ?

La Tulipe

Ober gegined ?...Gwelet em-eus ane' o nijal meur a wech,
mez ober ne oun ket.

Ar hont

Ne gaozean dit deuz a gegined, deuz boued da zebri...

La Tulipe

A ! A ! 'vid da zebri boued n'em-eus biskoaz kavet ma far.

Ar hont

Ha da fïcha ane' ?

La Tulipe

A ! 'vid an dra-ze, n'oun ket.

Ar hont

Me 'ya da zeski dit. Kemer a ri da genta koll hag e tibabi
ane'. koll : ?

La Tulipe

Pab 'zo enne 'ta ?

Ar hont

Polison 'zo ahanout ! N'e' ket se a laran dit. Choaz an tammou mad digand an tammou fall.

La Tulipe

A ! A ! Kompren a ran.

(Le Théâtre celtique , p. 393-394)

Vie de Malarjé de tristemine
Sa femme et de ses enfants
(Manuscrit de ma collection)

Malarjé

Eh bien, ma fried, arrri eo an dele
Da gement ‘zo er bed da gaved liberte.
Evid ober chervad netra na espernier,
Na paour na pinvidig, kement a hell ober.
Me am-eus asignet ma oll habitanted,
Breudeur ha kendirvi, ma oll bredesored,
Evid solemnizañ en eur banked leal
A rin e-barz em zi evid an deiz kentañ.
Me ‘zo Roue Bagus war ar mêz hag en kêr.
Dirag ar chefo’ braz war an daol em cheser ;
Hag a zo deread da bep sort kalite ;
Partoud em anavezer dreist peb re er hontre.
(Le Théâtre celtique , p. 396)

Malarjé

Mez a-barz mervel em-eus c’hoant
Da rei deoh avertisamant,
E vo goude ma maro en em geret...
Pemp mab hoh-eus hag a zo paotred vad
Hag ho tiou verh o zal ervad.
Bez et soursiuz aneze.

Ha c'hwi, klevet, ma bugale,
N'am interet ket ; eur sotis e kavan,
Ma karjen boud dalhet da evañ,
Ne oan ket c'hoaz maro bremañ.
Mez c'hoaz eur wez e esperan
Eur wez ar bloaz resusitañ.
Adieu, siwaz ! mervel a ran.
Mez evid ober malarje'
Gand tud ma bro ha ma hontre
Ma ne deuan e vin tromplet,
Kar esper em-eus da doned.
Rag se, ma leket gand enor,
Evel ma 'h on amañ, em hador,
En eur gambr a zo a-dreg du-ze ;
Ma lest eno war gement-se.
Mar gallan c'hoaz kaved buhe',
Me 'deuio d'am horv adarre.
Ma ne deuan war-benn eru bloa',
Teulet an nen tu da vreinañ.
En-dro d'am zi eh eus touveso ;
Mad a-walh e vo ma horv eno.
Ma dezir em-eus disklêriet :
Pa vin maro, gret a geret.
Ayaou ! Ayaou ! Achu e' da reuz,
Paour-kêz Malarje ! Poan vraz e-teus.
Achu e' ma ma hourajig ; e varvan.
Ma soutenet : kean a ran. kean : mond a ran (?)

(Le Théâtre celtique , p. 401)

La passion de notre seigneur
(Manuscrit de la collection Vallée)

Le prologue

Re just eo ho kañvou. Pe n'eo 'dan ar sujed-se
Êsoh ken hirvoudi, allaz ! me 'zo ive'
Mez gortozit eu, nebeud ma sehin ma daerou,
Neuze d'ar bobl ha deoh, mar gallan, me disklêrio.
(Le Théâtre celtique , p. 406-407)

Mystère d'Eulogius
(Manuscrit de la Bibliothèque nationale n°28)

Ouz an aotroune' veleien, iskuz a houlenan,
Mar bez ho volante, kent dond da finisañ ;
Diouzoh, tudjentil, ha c'hwi, dimezelled,
Hag ouz ar jeneral kement a zo ouz ma hleved.

Marche

Hag ouz an oll gloer kement a zo prezant,
Me a houlen pardon hag ikuz hiñblamant ;
Me 'gred gand an dud fur e vefom iskuzet :
Pep hini en-deus greet gwellañ m'en-deus gallet.

Marche

Ma ijem bet en Rouañ peotramant en Pariz,
Bet education, e vijem, d'ho aviz,
Kontantoh d'on gweled evid nan doh bremañ.
Ni 'garje koulz ha c'hwi boud bet o studiañ.

Marche

Mez ne hell ket eur goulm, daoust d'he diouaskell,
Moned evel an nel na nijal ken uhel. nel : ? èl ?
Ni ive' pareillamant ne hellom ket c'hoari
Evel ar hloer yaouank a zo bet er studi.

Marche

C'hoaz kent evid finisañ, me a houlenn humblamant
Iskuz a wir galon ouz ar merhed yaouank
Ar re ¹²bemdez evid en em entreteniñ
A deuy da drougkomz ahanom, memz d'on didraktiñ.

Marche

Na deut ket da gaketal er giz-se, merhed yaouank,
Hag en eur feson all ni ho rento kontant. Ha na deut ket da
drougkomz 'mêz a acteur ebed,
Marteze e ve hennez a halloh da gaved.
(*Le Théâtre celtique* , p. 409)

---

¹² Ar re : pere, er skrid orin.

Vie de Moïse

(Epilogue copié par Luzel, en ma possession)

Kent evid finisañ ho-po ar charite
Da dond c'hoaz d'or hleved, mar bdez ho polonte,
Da dond d'ho kannad, rag na pe' ankouezet,
An dever pep hini a zo deoh oll gleet.

Nan e' ket suramant evid hoh oblijañ,
Doned en ho touez ha diskenno bremañ
Daou deuz aktourien gand peb a pladad en-dro,
Pep hini ahanoh a rey o deverio'.
Rag dre ho madelez hag ho sivilite
Da doned davidom evid koaniañ fete' ;
Goude an donezon e teufet da ober
Ni a rey, gand gras Doue, eun tamm chervad emberr.

Darn demeuz ahanoh a zo ibr a galon
A rey, da zikour koaniañ pezio' diou skoedgenn,
Darn all pezio' tri livr, pezio' deg-raelled
Rag eur bagad mad om, pa vefom daspugnet.

Re all a zo aze couard gand o mado',
Mez evid kement-se eo mad o halono'
Hag a distribuo en-touz an aktorien
Demeuz a gouplado' pezio deg skoed.

Evid kement-se toud, pe nn rodeh netra,
Am-eus ouz pep hini ahanoh kalz a joa
D'or bezañ enoret demeuz a ho prezañs
En-pad an deizou-mañ, gand pep perseverañs.

(Le Théâtre celtique , p. 411-412)

Vie de Saint Garan et de Sant Denis

(Manuscrit de ma collection)

Koñsideret amañ ve arri ar miz mae
E-barz en eur verje' pep tra a vez oll gê,
Rampliset 'vez ar gwez êz a beb fleurio' ;
Oll eh int admirabl hervez o naturio' ;
Eur barrad droug-avel, allaz, a arrio
Hag arsaillo ar bleun kerkoulz hag an delio' ;
Er gis-se an diaoul 'zo, siwaz, noz ha de'
O tond da ruinañ berje an aotro' Doue.

(Le Théâtre celtique , p. 424)

Mystère de Cognomerus et Sainte Tréfine (*Manuscrit de la Bibliothèque nationale n° 39*)

Prologue de Louis Eunius

An istoar-mañ ne oa bet biskoaz raportet
Er stumm ma oa hirie, an eksperiañs a ray gweled ;
Rag dre oll e oa gwechall karget ‘vez a fotou.
Hirie ‘h ay korijet en liez magnerou,
Dre eun oteur yaouank a bas vez a spered¹³ ;
Gand poan hag anui¹⁴ er bloavez tremenet
E-neus-hañ bet dreset hervez e fantazi,
Amplou ha fasilloh komprenabl da bep hini.
An hini e-neus i adverset kont rel d’ar stum me oa
A zo eun den triweh vloaz a Vreeg en Plouha,
Dre m’en-devoa gwelet an istoar en galleg.

(*Le Théâtre celtique* , p. 440-441)

---

¹³ a bas vez a spered : bihan ‘vez e spered.

¹⁴ anui : enoe.

Sainte Genviève de Brabant

(*Manuscrit de la Bibliothèque nationale n° 24*)

Notes de Conan

Ha goude boud lennet levriou a lezenn
E komañsas neuze len skritur an diaolou.
Kent er fin e kavas levr an Alibarden ;
En hennez e teskas e gentel penn-da-benn.
(*Le Théâtre celtique* , p. 442)

Rag allaz ! siwaz din, me ‘vo dibourvez ha dister,
Goloet a goñfuzion, pa arriin dirag ma barner ;
Ma n’am-mez ar boneur da vezañ protejet,
‘N em welin malerusamant ‘mesk an dud reprovret.
Mez esperiñ a ran er Werhez hag he mamm Santez Annañ ;
Ar Batrirarched, ar Brofeted a deyu d’am asistañ,
Pa ‘m-eus gand atañsion renouvelet o vertuio’,
Ha ‘n em ankouezfont ket en eur deuz ma maro.
Ha te, ami Lecteur, pa glevi e vin maro,
Ez-pe soñj ahanon ‘barz en da bedenno’ ;
Ped Doue da gad mizerikor deuz ma ene,
Ha, mar ‘mez ma flas en neñv, me ‘bedo ‘vidout ive’.
(*Le Théâtre celtique* , p. 445)

Dispak ‘ta, Konan goz, da oll atañsion
Da rimañ ar vuhez-mañ gand pep perfeksion,
Hag ez-po ‘vid da boan, pan i deuz ar bed-mañ

Benediksion santez Jenovefa.

Arsa ‘ta, Konan goz, poent eo dit rimañ,
Mar ‘teus c’hoant e vo greet souden an eured-mañ.

Amañ ez-po labour, paour-kêz Konan,
Da skrivañ ar brezel¹⁵ diouz da dra da-unan.

Ne ran ket a von¹⁶ o skivañ a leh-mañ :
Ar helien hag ar c’hwen a zo ouz ma nehañ.

Konan a zo kontant da zediñ ar vicher,
Rag arri e’ re goz da voud bremañ rimer.

Martel ‘zo bet savant, war a glevan lared, **Martel : Charles Martel**
Mez Konan a zo ivez, hebdale e welfet.

Konan ‘zo kontant da deskiñ e vicher,
D’an hini e-neus c’hoant da ‘n em ober imer.
Ma, ma, Konan, te ‘gemer poan spered
Evid ar rekoñpañs a zo dit preparet.

Arsa ‘ta, Konan goz, poent eo dit bremañ
Skrivañ eur zenenn euz a Jenovefa,
Ma welfom Golo gand e amourusted
Klask poked d’ar briñsez ; mez me ‘gred ne rey ket.

---

¹⁵ ar brezel : Hini Charlez Martel a-eneb ar Zarazined.

¹⁶ a von : galleg : de bon.

Konan, diaviz out re jeniñ¹⁷ da spered :
Goude ma vi maro an trev-mañ ‘vo taolet
Ha taolet a goste’
Me ‘lar dit, Konan, gnd da vugale.

Konan e-nije rimet eun nomb a istorio’,
Ma welje e baotred o lenn en e levro’ ;
Mez ma n’e’ ket da lenn e lakont o amzer :
Emaint o klask an tu da antren er vizer. antren er vizer : dimezi

Orsa ‘ta, Konan, red e vo ajoutiñ
Evid kemer Avignon e vo red kombatiñ.
Hag evel-se, Jean goz, studiet ho kentel,
Rag diwar ho tanvez ‘vo red or ar brezel. or : ober

Souden me renoñso d’an etad a rimer :
Arri on skuiz o koll liv, pluñv ha paper.
Koñsiderabl eo ha me arri ker koz,
Nemed pa ven o skivañ ne gemeran repos.

Kouraj, kouraj, paour-kêz Konan !
Rag sede te hanter. ‘Po ket a geun d’az poan. hanter : hanter da
labour.
Hemañ ‘wersi ervad ha hag az-po eun tamm arhant,
Ha goude ‘ri eun all adarre, pez ‘po c’hoant.

---

¹⁷ re jeniñ : de tro gêner

Te, Konan, ‘zo gwelet gand kalz ‘vid eur sorser,
Ha darn all az kemer evid eun diviner ;
Mez, ma ne vo ket gwir, ha me ‘gred ne oa ket,
Gand ar goz hast koz e vi bremañ desket.

Konan, greet e-teus gwechall an trikoto’-ze ? trikoto’ : traou fall.
« O ! n’em-eus kat laouen, a drugare’ Doue.
N’em-eus greet poan da den na ne ri jamez,
Nemed laked c’hoarzin dre eur vadinerez. »

« Petra ‘lerez, Konan, war sujed an aotro’ Golo ? »
« Lared e’ poent dezañ mond gand an diaoulo’,
Eun tirand, eun treitour, hg eun den impudic,
Gwaz ‘vid Robespierre d’amzer ar Republik.

Konan ‘zo añsian ; ha kaoz ardimant.
Mar keret ho plijadur, ne gemeret ket eur wreg koant,
Rah marh Amon ‘zo noz ha deiz en louaj,
Du-mañ hirie, ha du-ze ‘vo arhoaz.
marh Amon : notenn el leor orin : Être jaloux se dit en Bretagne “chavaucher le cheval de Hamon“.

Konan ne houl neb komers gand ar maro ;
Koulskoude hebdale am-eus aon e reio.

Eh bien eta, Konan, bremañ e vo gwelet
Ha te rey distrujiñ ar wrah evel m’eo dleet. ar wrah ar zorserez
Tadou-koz Robespierre, eme Konan, e oe Golo ;

Biskoaz den n'em-eus klevet o lared : « Doue d'hen pardono ! »

Bermañ eo red, Konan, klask ervad ar rimo',
Evid or diframmañ ar merheter Golo. or : ober

Laret az-poa, Konan, 'benn gouelou Nedeleg
E rankes kaved fin ; diwall ne vez trompet.
Goustadet 'ez gantañ, komañs a rez skuizañ.
Kouraj c'hoaz eun nebeud, plijadur az-po gantañ.

Arsa, Konan, sed fin d'an istoar
A diskouez dim providañs Doue amañ war an douar...
Bremañ, Kompagnonez erfin ho suplían,
Mar zo plijet deoh eur poent bennag e-barz an istoar-mañ,
Ho pe soñj ha Konan 'n-eus hañ traduit
Deuz an istoar galleg rimet en brezoneg.
Leret d'ar bihannañ, ken moned da gousked :
« Doue da bardono an hini 'n-eus hañ skrivet ! »
Ar rekompañs a dezir Konan evid e boan
E' proteksion Jenovefa, pa ney edzu ar bed-mañ.
(*Histoire du Théâtre celtique*, p. 446-448)

Feuillets manuscrits de la collection Luzel
(*en ma pssession*)

Notes de Conan

Me a laro de', d'ar bihannañ,
Mar n'am e vond ket ket mad da jeneral,
Prokuriñ din ar grad a gaporal,
Kabiten, pe port-añsien, πeotramant isinier,
Ha komand on ivez da vezañ tabouliner.
Rag arriv ar houlz a vo mar parti ar re all,
Hel lezel ahanon er gard nasional
Me 'rey ma facotill da vond o sennyre... ma facotill da vond o
sennyre... :ma pacotille pour me'n aller aussi.

Me 'rey eur rijimant deuz ar haerrañ korvou,
Paotred an aktou faoz, displañteien ar hroajou
Laeron ha volerien, tud fall iskumunuget,
Tud deuz ar galeou ha violerien merhed,
Touerien Doue, mezverin, tud iñsekrab,
Ha me o homando hag o faeo ervad ;
Hag er fin em-mo c'hoaz an dudjentil goz hag ar veleien
Hag ar re-ze a vo ma ofiserien.

(*Histoire du théâtre celtique, p. 442-443*)

Ma Doue ! Ma Doue ! Petra a rin bremañ ?
Añviuz e vo din pa n'hellin ket skrivañ ! Añviuz : Enoeüz
Deut on ken imparfet, n'on ket mestr d'am izili.
Keun am-eus em halon ha kerse 'vo ganin.
(*Histoire du théâtre celtique, p. 444*)

Klaz a lar din on sod, ha me n'o hredin ket ;
Rag Doue dre gras e-neus ma iñspiret
Da renouveli istori koz deuz servijerien da Doue.
Ha paneved ar sort din na vez ket komzet ane'
Ha me 'zo bet ordinal jalouz deuz ar Skritur,
Deuz ar batriarched, profeted, tud savant ha fur.
Erfin pep hini a raey evel ma karo...
Keit ha lezo Doue ahanon en buhez hag en yhed,
Me a gontinuo evel ma oen komañset.
Ar pezh a goñsol ahanon, pa 'h in deuz ar bed-ma,
A vo gwelet ma ano ouspenn ahann da gand vla. vla : vloaz.

Vie de Jacob

(Manuscrit de la collection Vallée)

Doue ne divenn ouzim en e hourhemennou
Netra e neb feson, nemed ar pehejou...
Mez enoriñ ar Sent n'en-deus ket divennet.
O buhez disklêriet, dre ar homidiañchou,
O vertuou santel, hag o finijennou....
Lennet Skritur, sant Augustin, sant Jerom, sant Ambroise,
Ha sant Jan krizostom, na ne gavet jamez
E feiz Kas rezervet disklêriañ buhez ar Sent
E-barz en amzer-mañ, ken nebeud evelkent.
Lennet c'hoaz davanñtaj an oll gazuisted
Hag ar pezh a raport an Evañjelisted,
Na ne gavet ket, an dra-ze 'zo sklêr,
An divenn 'zo bremañ en Gwelou, en Treger.
Felloud a ra lemel, goud a ret koulz ha me,
Digand ar bobl komun, a bep sort liberte.
Hag e vent ekleret evel eur Ciceron,
Pe an Tertulien, pe eunDoctor Gresson,
Me 'mije an amzer da disklêriañ deze
Gwerzjou war ar memez matier, me a gavfe
E vije, gwir ha serten, ken ne hallje hini
Dre rezoniou probabl doned da goñtestiñ.
(Histoire du Théâtre celtique, p. 504)

Vie de Huon de Bordeaux
(Manuscrt de ma collection)

E bloavez mil seiz kant ha tregont...
Ar c'hwezeg a viz Gouere 'oe serten an arret
A divenne kestral, m'hen asur fermamant
Didan boan da goueza en pemp-kant livr amand
Hag ugent livr amand 'oa d'an neb a deuje
E-barz en neb feson da rei ajistañs de'.
Hag ober aplikañ an arret 'zo bet greet.
Ni a ra foei, me re-mañ, deuz eun nep sort arret ;
Reit dim eun dra bennag ha n'eus forz petra 'vo,
Pe eun tamm kig bennag, pe amaann, pe uo'.
Kement-se 'zo mad dim, hemañ pe egile ;
Kaet dim pezh ho-po hervez ho polonte,
Ha goude deut d'am had, absolusion 'po
Nemed n'avañso ket ober trajedio'...
(Histoire du Théâtre celtique, p. 505)

